

Операція «Захід»: Сьогодні 75-а річниця масового виселення українців до Сибіру

Переглядів: 1895

21 жовтня 2022



Листівка УПА "Вивіз на Сибір у 1947-му", з альбому Ніла Хасевича "Графіка в бункерах УПА", 1952 рік

Понад три тисячі родин з Рівненщини стали жертвами операції "Захід". Це наймасовіша і найкоротша в часі депортація українців. 21 жовтня 1947 року фактично за добу із західних областей України вивезли до Сибіру 78 тисяч людей різного віку, яких запідозрили у зв'язках з УПА. 75% депортованих — це жінки й діти.

У 75-ті роковини операції "Захід" спільно з журналістом Суспільне Рівне, істориком Олексієм Бухалом розповідаємо про виселення цивільних жителів, як складову боротьби радянських спецслужб з українським підпіллям.

Виселення жителів Західної України - операцію "Захід" - радянська влада влаштувала 21 жовтня 1947 року. Депортації підлягали усі повнолітні й неповнолітні родичі повстанців і ті, кого підозрювали у зв'язках з УПА.



Титульна сторінка папки з картою проведення операції "Захід"

Операція "Захід" охопила тодішні Рівненську (з 1991 року — Рівненська область), Львівську, Волинську, Тернопільську, Станіславську (з 1962 року — Івано-Франківська область), Дрогобицьку (нині це територія Львівської області) та Чернівецьку області.

"21 жовтня - це вже середина осені, о пів на шосту ранку, темно, люди ще сплять. Їх піднімали з постілі - крик, плач. На збори давали 15-30 хвилин, бо від виконавців вимагали якнайшвидше доставити на збірний пункт", — розповів історик Андрій Жив'юк.

І пояснив, що робили це швидко, бо боялися нападу українських підпільників з лісу. Виконавці рапортували радянській владі про відсутність опору та сутичок з підпільниками. При цьому доповідали про місцевих жителів, які ховали малих дітей виселенців. Історик Андрію Жив'юку відомо про спробу протесту в селі Корнин неподалік Рівного.

"Селяни оточили машини, які мали вивозити людей, і сказали, що не пустять з села. І тільки коли почали застосовувати зброю і стріляти по верх голів з автоматів — тоді тільки розступилися, розбіглися. Начальники конвою відмовлялися брати малолітніх дітей, бо розуміли, що з ними клопіт буде в дорозі. І матір зі старшими дітьми забирали, а дітей 2-3 років лишали.



Карта вантажних станцій на Рівненщині у справі "Операція "Захід"

Що таке операція "Захід" відчула на собі й репресована Любов Погонюк.

"Тата, брата вже не було, сестричці було шість років. Оточили всю хату, я в них питаю: "За що ви нас вивозите? У чому ми винні?". А лейтенант молодий мені: "Не переживай, поїдеш у Росію, там вийдеш заміж і забудеш за своїх "бандерівців" і прочитав, що такий то опікувався бандою в лісі, а тато мій був лісничим і за то нас вивозять на Сибір", — пригадала Любов Погонюк.



Сергій Савченко, міністр державної безпеки Української РСР, 1946-1949 рр.

Операція "Захід" була складовою кількарічної боротьби сталінського режиму з українськими повстанцями.

Ще навесні 1947 року вийшов наказ Міністра держбезпеки УРСР із завданням "у найкоротші терміни ліквідувати бандитизм та національне підпілля на території західних областей України".

"Від травневої ідеї вже влітку було напрацьовано відповідні документи. Розробили цифри — скільки має бути ешелонів, скільки взагалі сімей потрібно виселити. На кожен таку сім'ю заводилася особова справа і кожен райвідділ на місцях складав статистику: скільки є таких сімей, у яких населених пунктах вони проживають. Ця вся інформація аналізувалася і доповідалася нагору й таким чином формувалася оцей план", — сказав історик Ігор Марчук.

Він додав, що усе відбувалося "цілком таємно" і за всіма правилами військової операції.

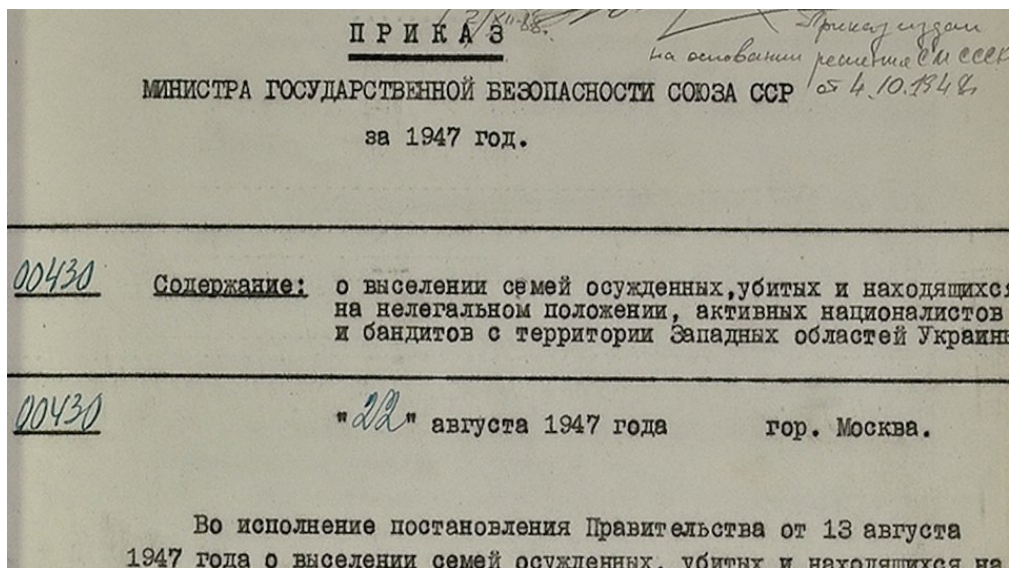


Карта вантажних станцій у справі "Операція "Захід"

Загалом, за даними історика, майже 27 тисяч родин відправили до Сибіру. Усього — 78 тисяч людей. З них понад 19 тисяч — чоловіки літнього віку, 35 тисяч — жінки, решта — діти. А їхні оселі й майно віддали під школи і партійним активістам.

З Рівненщини під час операції "Захід" виселили 3 829 сімей, це 11 568 людей.

"Ми були в Магадані, там нас, дівчат, конвоїри з собаками гнали на роботу. Копали траншеї, будували будинки, адміністративні корпуси", — розповіла Любов Погонюк.



Наказ міністра державної безпеки СРСР В. Абакумова № 00430 від 22.08.1947 року про виселення сімей із Західних областей України

Операція "Захід" стала наймасовішою з усіх хвиль депортацій, які радянська влада застосувала до українців, починаючи з 1918 року.

Чи вплинула операція "Захід" на українське підпілля, з яким вирішила розправитися у такий спосіб, резюмував Ігор Марчук.

"Підпілля продовжувало свою серйозну боротьбу. Але, звичайно, це, певною мірою, зламало моральний дух. Плюс це був також елемент залякування місцевого населення. Тобто наочно людям показали, як вчинять із ними за підтримку підпілля. І багато селян вже починають уникати серйозної допомоги підпіллю і зв'язків із ним, щоб такий же шлях не спіткав їхні родини".

* [джерело](#)